



DR. ABDULAZIZ EL-HUMEJDI  
Šef Odsjeka za akidu na Univerzitetu Ummu'l-Kura

## PRINCIPI AKIDE SREDNJEG PUTA

### **Metodologija srednjeg puta u dokazivanju i izlaganju akide**

#### *Razumijevanje pojma akide*

Iako u sferi vjerovanja postoje mnoga razilaženja, pojam akide kod islamskih učenjaka ima strogo ograničena značenja na kojima se zasnivaju akademska istraživanja. Ukoliko se osvrnemo na život Vjerovjesnika, s.a.v.s., i njegovih ashaba, r.a., uočiti ćemo da ovaj pojam označava korisno znanje i dobro djelo.

Budući da pojam akida podrazumijeva sve što je vezano za ubjeđenje srca kad je riječ o vjeri, važno je objasniti značenje istog sa svim njegovim konotacijama.

U doba tabi'ina pojavili su se učenjaci koji su posvetili posebnu pažnju određenim granama znanosti. Bio je to rezultat činjenice da su se neki učenjaci među ashabima isticali u pojedinim oblastima. Tako je Abdullah b. Mesud, r.a., ostao upamćen kao dobar poznavalac propisa i njihovog deriviranja iz šerijatskih izvora, pa je njegova škola dobila to usmjerenje, a njegovi učenici postali su čuveni pravnici. Abdullah b. Abbas, r.a., isticao se tumačenjem Kur'ana, što je bila karakteristika njegove škole i učenika. Ebu Hurejre, r.a., bio je poznat po prenošenju Vjerovjesnikovih, s.a.v.s., hadisa, te je odgojio i obrazovao mnogo hadiskih stručnjaka.

Pred kraj vremena ashaba, r.a., pojavile su se neke novotarije u pitanjima akide, kao što je negiranje Allahovog određenja i stav da će počini-

lac velikog grijeha biti vječno u Vatri, pa je bilo nužno da se tome suprotstavi. Učeni ashabi, tabi'ini i njihovi sljedbenici štitili su i čistili islamsko vjerovanje od ovih i sličnih novotarija. Ovakve rasprave i sporenja javljali su se često, posebno pitanja vezana za Allahova imena i svojstva, što je sve skupa dobilo naziv *ilmul-kelam*.

### *Metodologija Kur'ana i Sunneta u izlaganju akide*

#### 1. Značenje akide

Kada se u Kur'anu i Sunnetu spomene riječ vjerovanje (*iman*), ona podrazumijeva riječi i djela. Što se tiče onih koji kažu: "Najprije vjerovanje!", te prave razliku među šerijatskim obavezama, shodno njihovoj važnosti i prioritetima, oni nisu razumjeli da vjerovanje obuhvata sva pitanja dina (vjere). Da su razumjeli, znali bi da te njihove riječi znače: "Najprije islam!" Međutim, na ovaj stav navelo ih je to što su pojam akida ograničili isključivo na neka njegova značenja i svoju pažnju usmjerili samo ka tome, te su na osnovu toga sudili ljudima.

Uzvišeni Gospodar objavio je da pojam ibadeta obuhvata sva pitanja vjere, rekavši: *Džine i ljude stvorio sam samo zato da Mi se klanjaju*,<sup>1</sup> tj. da se usmjere ka Meni izvršavajući moj Šerijat, iz poniznosti, skrušenosti, pokornosti i ljubavi.

U Džibrilovom hadisu, koji je prenio Omer b. el-Hattab, r.a., stoji: "Jednoga dana dok smo bili u društvu Poslanika, s.a.v.s., dođe nam čovjek veoma bijele odjeće, izrazito crne kose, na njemu se nisu vidjeli tragovi puta, i niko ga od nas nije poznao. Tako on sjede naspram Poslanika, s.a.v.s., oslonivši svoja koljena na njegova koljena, stavivši svoje dlanove na njegova stegna, pa reče: 'Muhammede, obavijesti me o islamu!' Tada mu Poslanik, s.a.v.s., odgovori: 'Islam je da svjedočiš da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, da klanjaš namaz, da udjeljuješ obavezni zekat, da postiš ramazan i da obaviš hadždž ukoliko si to u mogućnosti.' 'Istinu si rekao', odgovori mu čovjek. Omer, r.a., kaže: 'Začudismo se ovom čovjeku, pita Poslanika i potvrđuje istinitost njegovog odgovora.' Čovjek ponovo upita: 'Obavijesti me o imanu?' Posla-

<sup>1</sup> Ez-Zarijat, 56.

nik mu odgovori: 'Iman je da vjeruješ u Allaha, Njegove meleke, Njegove knjige, Njegove poslanike, Sudnji dan i da vjeruješ u Njegovo određenje, dobro i zlo!' 'Istinu si rekao', odgovori mu čovjek te ga ponovo upita: 'Obavijesti me o ihsanu?' 'Ihsan je da obožavaš Allaha kao da Ga vidiš, pa iako Ga ti ne vidiš, zaista On tebe vidi', odgovori Poslanik. Čovjek odgovori: 'Istinu si rekao', pa ga ponovo upita: 'Obavijesti me o Sudnjem danu?' Poslanik odgovori: 'O njemu upitani ne zna više od onog koji pita.' Čovjek ga ponovo upita: 'Obavijesti me o predznacima Dana!' Poslanik reče: 'Kada robinja rodi svoju gospodaricu, i kada se goli, bos i oskudni pastiri počnu nadmetati u izgradnji palača!' Tada je onaj čovjek ustao i otišao pa me je Poslanik nakon nekoliko trenutaka upitao: 'Omere, znaš li ko je bio onaj čovjek?' 'Allah i Njegov Poslanik to najbolje znaju', odgovorih mu. On mi na to reče: "To je bio Džibril, došao je da vas poduči vašoj vjeri!"<sup>2</sup>

## 2. Vjerovanje i islamska vlast

*Suđenje po zakonu koji je objavio Uzvišeni Stvoritelj* je jedan od temelja islamskog monoteizma. Sud po nekom drugom, a ne Allahovom zakonu, ukoliko se negira Allahovo pravo i odbacuje Njegov sud, predstavlja nevjerstvo. Međutim, ukoliko je vladar zadovoljan Allahovim zakonom a u isto vrijeme ne sudi po njemu jer slijedi svoje strasti, to se smatra nevjerstvom djela i ono ne izvodi iz vjere.

Sudjelovanje muslimana u političkim aktivnostima je njihov opći interes budući da tako mogu utjecati na pozitivna kretanja u društvu, štiti univerzalna prava muslimana, otkloniti mnoga zla od njih i pokazati islamsko dostojanstvo. Muslimanskim narodima već odavno upravljaju oni koji toga nisu dostojni, što ima za posljedicu ograničeno prisustvo islama i zanemarivanje muslimanskih interesa. Stoga je politička participacija nužna i nezaobilazna.

U tom smislu Ibn Tejmije kaže: "Nedžašija nije bio u mogućnosti da sudi po Kur'anu jer to njegov narod ne bi prihvatio. Čest je slučaj da čovjek među muslimanima i tatarima bude sudija ili vođa, da u sebi nosi pravdu po kojoj želi postupati, ali to nije u stanju učiniti zbog toga što postoji neko

<sup>2</sup> Bilježi ga Muslim u Knjizi o imanu, poglavlje u kojem objašnjava pojmove iman, islam i ihsan, te obaveznost vjerovanja u Allahovo određenje.

koji mu takvo što brani – a Allah ne opterećuje nikoga preko mogućnosti njegovih! Omer b. Abdul-Aziz mučen je i vrijeđan zbog nekolicine pravednih postupaka, a govori se da je čak i otrovan zbog toga! Stoga, Nedžašija i njemu slični ljudi radovat će se u Džennetu iako nisu bili u mogućnosti da praktikuju i sprovode islamska obilježja i propise; sudili su i vladali se po propisima koji su im u tom trenutku bili mogući i dostupni.”

### 3. Važnost traženja da se sudi po onome što je Gospodar objavio

Neke daije ne pridaju dovoljno pažnje pozivanju da se sudi po Allahovim zakonima, pravdajući se činjenicom da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., u Mekki isključivo pozivao u tevhid, a ne da se sudi po Allahovim zakonima. Oni nisu u pravu iz dva razloga:

*Prvo:* Poziv da se sudi po Allahovim zakonima poziv je tevidu.

*Drugo:* Sud po nekim drugim, a ne Allahovim zakonima ružno je djelo, a muslimani su dužni otklanjati ružna djela iz svog okruženja, naravno, bez ekstremizma i pretjerivanja.

### 4. Postepenost u otklanjanju ružnih djela

Poziv da se sudi po Allahovim zakonima dio je strategije postepenosti, gdje se prvo poziva u tevhid, potom se osporavaju ružne stvari i na kraju uklanjaju, jer je vjerovanje u Allaha kao Zakonodavca dio islamskog monoteizma. Sada uočavamo jasnu razliku između naših islamskih društava kojima naumpadaju teške stvari i mekanskog društva u Poslanikovo, s.a.v.s., vrijeme, koji pozivaše u novu vjeru. To je bilo razumijevanje i halife Ebu Bekra Es-Siddika, r.a. Naime, kad su se neki Arapi odmetnuli od islama, on je iskoristio sve svoje mogućnosti, kao i mogućnosti ostalih ashaba, u nastojanju da se suprotstavi ovom zlu i uspostavi islamsku državu.

### 5. Oholost vladara i uloga daije

Ukoliko je vladar oholi nasilnik i dopusti sud po nekom drugom, a ne Allahovom zakonu, daije su dužni da u tom slučaju prvo iskorijene tragove nasilja iz ljudskih srca, i to na najljepši mogući način.

Oni u Allahovim poslanicima imaju najbolji uzor kad je posrijedi eliminiranje tiranije i nasilja koje kontroliše umove; dužni su se suprotsta-

viti zlu koje bdije nad muslimanima, nastojeći ga iskorijeniti iz njihovih srca, oživiti ih istinom i ispravnim ubjeđenjem, a zatim ih podučiti kako da žive islamskim životom.

Vođe moraju znati da se istinska misija može uspostaviti samo na ovom ispravnom principu, na principu koji su odredili ashabi kad su nevjerničkim starješinama kazali: "Uistinu nas je Uzvišeni Allah poslao da onoga koga On želi povedemo iz robovanja ljudima ka robovanju Gospodaru ljudi!"

Sada nam postaje jasno da je ograničavanje pojma akide na samo neka njegova značenja očita greška. Veoma poznat i raširen propust nekih istraživača jeste stav da onaj koji poziva oslobođenju tevhida od obožavanja mrtvih poziva ka ispravljanju akide, dok onaj koji traži oslobađanje tevhida od obožavanja živih, onih koji sude ljudima po drugom, a ne Allahovom, zakonu u suštini i ne poziva akidi. Naravno, istina je da i jedni i drugi pozivaju čistom tevidu, samo s različitih aspekata. Dužnost je daija da otklanjaju sve vrste širka od ljudi, a ne da ograničavaju pojam akide samo na određena značenja.

Jedna od negativnosti koja proizilazi iz ovog nepotpunog shvaćanja jeste pretjerano zanimanje akaidskim temama a zanemarivanje drugih islamskih znanosti.

Tako pojedinci odgovorni za pozivanje u vjeru u nekim državama pokazuju pretjeran interes za proučavanjem akide, dok ih u isto vrijeme ne interesuje, recimo, fikih, pa kažu: "Mi nemamo potrebu za predavanjima iz oblasti fikha, samo su nam potrebna ona iz akide."

Ovo može kazati čovjek koji nedovoljno poznaje vjeru i koji potcjenjuje učenjake iz generacije ashaba i odabranih generacija nakon njih; oni su održavali džamije tako što su u njima držali predavanja o halalu i haramu. Također, zagovornici spomenutog stava omalovažavaju i imame ovog ummeta koji su napisali mnoga korisna i vrijedna djela iz oblasti fikha. Zapravo, takve osobe ne poznaju stvarno stanje muslimana niti su svjesni potrebe za obnovom islamskog mišljenja.

Oni koji svoju pažnju posvećuju pitanjima razilaženja u akidi u isto vrijeme interesuju se za hadisku nauku o povredivosti i valjanosti preno-

silaca hadisa, što je bila uža specijalnost velikana hadisa i hadiskih znanosti. Neke daije usmjeravaju svoje učenike na bavljenje ovom znanosti pa u tome slijepo tumaraju igovore proizvoljno, nekada napadajući i na časti velikana islama. Kada bi ove neznalice čitav svoj vijek potrošili u naučnim istraživanjima, ne bi ostvarili ni dio onoga do čega su došli učenjaci u čiju ispravnost sumnjaju.

Upravo je to bio razlog da se oni u potpunosti posvete razilaženjima u akidi na račun ostalih akaidskih pitanja te nauči o povredivosti i valjanosti prenosilaca hadisa na račun ostalih hadiskih znanosti.

## 6. Vrste ibadeta

*Prva vrsta:* srčani ibadeti, poput oslanjanja na Allaha i nade u njegovu milost, iz čega mogu uslijediti praktična djela, a mogu se naći i skupa, kao što je traženje pomoći i klanje žrtve. Rekao je Resulullah, s.a.v.s: "Dova je ibadet"<sup>3</sup>, potom je proučio kur'anski ajet: *Gospodar vaš je rekao: "Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati! Oni koji iz oholosti neće da Mi se klanjaju – ući će, sigurno, u Džehennem poniženi."*<sup>4</sup>

*Druga vrsta:* ibadetski obredi, kao što su tjelesni ibadeti, poput namaza, materijalni, poput zekata, ili i tjelesni i materijalni, kao što je hadždž. Učenjaci su ih nazvali ibadetima jer su to u osnovi ahiretska djela, a ako se njima želi dunjaluk, onda prestaju biti ibadetima.

*Treća vrsta:* sve ono što prati nagrada, bez obzira da li se radi o činjenju ili sustezanju od činjenja, tj. činjenje obaveznih, poželjnih i dopuštenih stvari radi približavanja Gospodaru, te napuštanje zabranjenog i pokuđenog. Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s: "Ebu Hurejre, budi bogobojazan, bit ćeš najbolji!"<sup>5</sup>

Spoznaja da ibadet obuhvata sve aspekte vjere dokaz je protiv onih koji pojam ibadeta ograničavaju na izvršavanje obreda a zapostavljaju ostale islamske dužnosti, poput džihada i uspostave islamske države. Sve je to ibadet koji je naredio Uzvišeni Allah i zbog čega je stvorio džinne i ljude.

<sup>3</sup> Bilježi ga Et-Tirmizi, poglavlja o Poslanikovom tumačenju Kur'ana.

<sup>4</sup> Gafir, 60.

<sup>5</sup> Bilježi ga Ibn Madže, knjiga o zuhdu, poglavlje o bogobojznosti i pobožnosti.

Dokaz koji jasno upućuje na sveobuhvatnost ibadeta jesu Allahove riječi: *Allah obećava da će one među vama koji budu vjerovali i dobra djela činili sigurno namjesnicima na Zemlji postaviti, kao što je postavio namjesnicima one prije njih, i da će im zacijelo vjeru njihovu učvrstiti, onu koju im On želi, i da će im sigurno strah sigurnošću zamijeniti; oni će se samo Meni klanjati, i neće druge Meni ravnim smatrati. A oni koji i poslije toga budu nezahvalni – oni su pravi grješnici.*<sup>6</sup>

Dakle, ibadet obuhvata svako djelo kojim se želi Allahovo zadovoljstvo, bilo da se čini srcem, riječima ili ostalim udovima, kao i sve ono što se ostavi radi Allaha.

Stoga se ibadet definiše kao činjenje onoga što je Allah naredio i dozvolio, te napuštanje onoga što je zabranio, naravno, pod uvjetom da to bude isključivo radi Njega. Ovo posljednje vrlo je važno, budući da od namjere zavisi da li je neko djelo ibadet ili nije.

#### 7. Razumijevanje sveobuhvatnosti ibadeta od strane Ibn Mesuda, r.a

Ashabi, r.a., su ispravno razumjeli sveobuhvatnost ibadeta. U tom smislu prenosi se kako su neki Kufljani otišli u pustinju da obožavaju Gospodara, pa im je Ibn Mesud, r.a., rekao: “Šta mislite, kad bi svi ljudi učinili isto što i vi, ko bi se onda borio protiv neprijatelja, ko bi naređivao dobro i zabranjivao zlo!?”

Također je zabilježeno da je izjavio sljedeće: “Sve dok spominješ Allaha, ti si u namazu, makar bio i na pijaci.”

#### 8. Razumijevanje sveobuhvatnosti ibadeta od strane tabi'ina i njihovih sljedbnika

Prenosi se da je imam Ez-Zuhri kazao: “Ibadet je pobožnost i skromnost.” Također je preneseno da je Abdullah el-Amri poslao pismo imamu Maliku u kojem ga podstiče na izolaciju i robovanje Allahu, na što mu je imam odgovorio: “Allah je podijelio djela kao što je podijelio opskrbe; možda je nekoga inspirisao namazom a nije postom. Širenje znanja jedno

---

<sup>6</sup> En-Nur, 55.

je od najboljih djela, i ja sam zadovoljan što me je nadahnuo ovim poslom. Nadam se da smo obojica na istini i dobru.”

### 9. Ibadet i dobro djelo

Mnogobrojni ajeti i hadisi spominju nagrade za dobročinitelje, kao što su Allahove riječi: *Oni koji imanja svoja troše na Allahovom putu liče na onoga koji posije zrno iz kojeg nikne sedam klasova i u svakom klasu po stotinu zrna. – A Allah će onome kome hoće dati i više; Allah je neizmjereno dobar i sve zna.*<sup>7</sup>

Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s: “Ono što čovjek potroši na svoju porodicu, nadajući se nagradi, broji mu se kao sadaka.”<sup>8</sup> Djela koja su u osnovi dopuštena postaju dobra djela ukoliko čovjek očekuje nagradu za njih, pa tako pobožan čovjek koji upražnjava strast na halal način, da sačuva čestitost, ima nagradu za to. U tom smislu je i sljedeća predaja: “Vaš intimni odnos je sadaka.”<sup>9</sup>

Također, postoje ajeti i hadisi koji garantuju nagradu za izbjegavanje loših djela, kao što su ajeti: *A robovi Milostivoga su oni koji po Zemlji mirno hodaju, a kada ih bestidnici oslove, odgovaraju: “Mir vama!”*<sup>10</sup>; do riječi Uzvišenog: *Oni će biti, za ono što su trpjeli, odajama džennetskim nagrađeni i u njima će pozdravom i blagoslovom biti susretani.*<sup>11</sup>

U tom se kontekstu prenosi da je Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., jednom prilikom kazao svojim ashabima: “Sada će vam doći čovjek od stanovnika Dženneta!”<sup>12</sup> Tada Abdullah b. Amr odluči da prespava kod njega, kako bi vidio šta to ovaj čini pa je džennetlija. Međutim, Abdullah nije primijetio neka posebna djela, osim što ovaj nije varao niti jednog muslimana, niti je ikome zavidio na dobru koje mu je Allah dao.

<sup>7</sup> El-Bekare, 261.

<sup>8</sup> Bilježi ga Buhari u Knjizi o imanu, poglavlje o tome da se djela vrednuju prema namjeri i shodno očekivanju.

<sup>9</sup> Bilježi ga Muslim u Knjizi o zekatu, poglavlje: Sadaka se odnosi na svako dobro djelo.

<sup>10</sup> El-Furkan, 63.

<sup>11</sup> El-Furkan, 75.

<sup>12</sup> Bilježi ga imam Ahmed, u musnedu Enesa b. Malika, r.a.



## 10. Izgradnja zemlje ibadet je Uzvišenom Allahu

Doprinos muslimana u izgradnji zemlje, bilo trgovinom, poljoprivredom i slično, ubraja se u ibadet Veličanstvenom Stvoritelju, ukoliko se to čini u skladu sa Šerijatom i sa željom da se stekne Allahova nagrada. U tom smislu Uzvišeni Gospodar naređuje: *I Semudu – brata njihova Saliha. “O narode moj” – govorio je on – “klanjajte se samo Allahu, vi drugog boga osim Njega nemate! On vas od Zemlje stvara i daje vam da živite na njoj! Zato Ga molite da vam oprost, i pokajte Mu se, jer Gospodar moj je, zaista, blizu i odaziva se.”*<sup>13</sup> O ovome govore i Allahove riječi: *On vam je Zemlju pogodnom učinio, pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje, Njemu ćete poslije oživljenja odgovarati.*<sup>14</sup> Ako musliman čini nešto što uzdiže islam, to mu je nagrada veća.

## 11. Koje su vrste ibadeta najbolje?

Ibnu-l-Kajjim spominje da značenje ajeta: *Samo Tebi robujemo*, po-drazumijeva četiri kategorije ibadeta (robovanja), shodno tome šta je bolje, korisnije i preče da se čini:

*Prva kategorija:* Oni koji se bore i ulažu veliki napor, i kod njih je najkorisniji ibadet onaj koji je najteži i najmučniji po njih, jer je to najdalje od strasti.

*Druga kategorija:* Kod njih je najbolji vid ibadeta nepristranost i skromnost na dunjaluku.

*Treća kategorija:* Ovdje je najkorisniji i najbolji ibadet onaj u kojem je korist višestruka, poput pomoći siromašnim i ispunjavanja ljudskih potreba. Dokaz im je Vjerovjesnikov, s.a.v.s., hadis: “Svi su ljudi Allahovi robovi, a Njemu su najdraži oni koji su najkorisniji Njegovim robovima.”<sup>15</sup> To je razlog zašto je prednost učenog nad pobožnim kao prednost Mjeseca nad drugim zvijezdama. Također, kada čovjek umre, prestaju mu sva djela, osim onome ko je učinio neko dobro, njemu se i dalje broje.

<sup>13</sup> Hud, 61.

<sup>14</sup> El-Mulk, 15.

<sup>15</sup> Blježi ga Taberani u El-Kebiru.

*Četvrta kategorija:* Oni tvrde da je najbolji ibadet onaj koji je najprikladniji za određeno vrijeme, a čini se radi Allahovog zadovoljstva. Tako je za vrijeme rata najbolji džihad, makar to značilo da se Kur'an tada ne uči, kada čovjeku dođe gost najpreče je ugostiti ga, dok je pred zoru najbolje klanjati i učiti Kur'an. Dakle, u obzir se uzima vrijeme i stanje. Robovanje ovih je općenito, a kategorije prije njih su ibadeti u specifičnim situacijama.

Treba imati na umu da se spomenuta diferencijacija odnosi na dobrovoljne ibadete, dok se obavezni ibadeti moraju u potpunosti i na vrijeme obaviti.

## 12. Vrste ibadeta shodno njihovom utjecaju na društvo

Postoje dvije vrste ibadeta: individualni i općekorisni. Individualni (lični) ibadeti su oni od kojih koristi ima samo njihov izvršilac, kao što su namaz i post. Općekorisni ibadeti su oni od kojih i drugi, osim izvršioca, imaju koristi, poput sadake i džihada.

## 13. Posljedice općenitog i nepotpunog prosuđivanja o muslimanima

Neki su ashabi, r.a., pretjerali u pojedinim ibadetima, pa ih je Vjervjesnik, s.a.v.s., uputio na sredinu i umjerenost. Stoga je njihovo društvo bilo oslobođeno nedostataka i shvatilo je da ibadet ima univerzalno značenje. Ovo shvatanje od njih su naslijedili tabi'ini, te su podjednako posvećivali pažnju i obredima ali i drugim vjerskim obavezama. Međutim, kao posljedica islamskih osvajanja, pojavio se materijalistički pogled, koji je nepravedan prema društvu. Njega su zagovarali neke daije neupućeni u nauci, niti su se ukrasili skromnošću i predanošću u ibadetima. Pogrešna percepcija ove vrste bila je početak odstupanja od istinskog ibadeta, budući da su se u potpunosti posvetili određenom ibadetu, dok su sve druge zapostavili.

Kada se pojavio ovaj nedostatak kod nekih muslimana, došlo je do jedne vrste pretjerivanja i strogoće u pogledima običnog svijeta; oni koji su prihvatili ovo shvatanje počeli su uvažavati i poštovati ljude koji se posvetiše određenom ibadetu, iako takvi nisu vodili računa o džihadu, zanemarili su naređivanja dobra i odvrćanje od zla. Također, postoje

muslimani opterećeni materijalističkim pogledom na život, te ih ne zanimaju učenjaci koji nisu zauzeti dunjalukom, koji nemaju ugled i položaj kod vladara. Naravno, istinsku ljubav i poštovanje zaslužuju samo oni koji se ističu u svim aspektima ibadeta, ne pretjeruju ni u čemu, a poznaju prioritete vremena.

## **Umjerenost i sredina kad je riječ o razilaženjima u akidi**

*Nužnost postojanja širokog kruga konsenzusa u pitanjima vjerovanja (akide)*

### 1. Nastanak islamskih znanosti

Vjerske nauke u doba ashaba nisu bile podijeljene onako kako je to danas poznato, nego su se oni oslanjali na tumačenje tekstova Kur'ana i Sunneta, a nisu ulazili u pojašnjavanje pitanja o kojima ne postoji tekst, izuzev kad bi ih nužda natjerala da traže rješenja za aktuelne probleme.

Što se tiče ehli-sunneta, kod njih je idžtihad u svim pitanjima vjere dopušten i preporučljiv. Međutim, postoje i oni koji ne poznaju Vjerovjesnikov, s.a.v.s., Sunnet, te im je jedini vodič razum uzdignut iznad tekstova Kur'ana i Sunneta, njihova se mišljenja ne uzimaju u obzir niti se oslanja na njihov idžtihad, budući su se suprotstavili sljedbenicima Sunneta u osnovnim načelima vjere.

Kada pogledamo šta su velikani islama kazali o ovom pitanju, vidjet ćemo da su imali umjerene stavove prema onima koji različito od njih posmatraju neka vjerska pitanja. Među njima je i šejhul-islam Ibn Tejmijje, koji kaže: "Što se tiče znanja i otkrivanja vjere, imamo dvije vrste: preneseno i aksiome, te prakse i djelovanja. Prva vrsta, u što spada vjerovanje u Allaha, meleke, objave, poslanike, Sudnji dan, kazivanja o vjerovjesnicima i njihovim narodima, odlike i stepeni ashaba, sve su ovo osnove vjere; raspravljanje o tome pomoću razuma naziva se kelam ili govor. U drugu vrstu spadaju praktična djela srca i ostalih organa, kao što su obaveze, zabrane, preporuke, pokude i dopuštene stvari."

Jedno od pogrešnih pristupa ovom pitanju jeste i pridavanje pažnje razilaženjima u vjerovanju, pa da se na osnovu toga sudi ljudima i da se

svrstavaju u pojedine skupine. Tako je neki autor u biografiji alima kojeg spominje rekao da je šafijskog mezheba i eš'arijske akide. Iz ove se kovanice zaključuje da dotočni alim slijedi imama Šafiju u pitanjima fikha, dok mu se suprotstavlja u svim akaidskim pitanjima, gdje slijedi Ebul-Hasana el-Eš'arija. Međutim, ukoliko bismo uradili detaljno istraživanje, zaključili bismo da se ovaj alim slaže sa Šafijom u većini akaidskih pitanja, kao što se s njim u tome slažu učenjaci Sunneta, ali se u nekim stavovima slaže s imamom Ebul-Hasanom el-Eš'arijem.

## 2. Poimanje 'spašene skupine'

Imam Et-Tirmizi bilježi od Abdullaha b. Amra b. el-Asa, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao sljedeće: "Sigurno će snaći moj Ummet na potpuno isti način ono što je snašlo sinove Israilove, čak ako bi neko od njih javno prišao svojoj majci, bilo bi u mom Ummetu onih koji bi isto to uradili. Zaista su se sinovi Israilovi podijelili na sedamdeset i dvije skupine, a moj će se Ummet podijeliti na sedamdeset tri, svi će u vatru osim jedne skupine." Pitali su: "Ko je ta skupina, Allahov Poslaniče?" Odgovorio je: "Ono na čemu sam ja i moji ashabi."

Ta skupina je poseban ummet kojem je Uzvišeni Allah dosudio uspjeh, rekavši: *I neka među vama bude onih koji će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro, a od zla odvraćati – oni će šta žele postići.*<sup>16</sup>

## 3. Značenje sintagme "spašene skupine"

Neophodno je skrenuti pažnju na obavezu tumačnje tekstova u skladu sa šerijatskim i jezičkim dokazima, a ne shodno činjeničnom stanju. Jedan od onih koji je obratio pažnju na razumijevanje pojma spašene skupine i koji je opazio da se ona ne ograničava samo na akaidiska pitanja jeste i imam Eš-Šatibi, koji kaže: "Skupine spomenute u hadisu odnose se na grupe koje uvedoše novine u principima vjerovanja, poput džebrija, kaderija i murdžija."

Ograničavanje spašene skupine isključivo na akaidiska pitanja nema osnove, jer dokazi upućuju na to da se radi o pravcu koji obuhvata vjeru u potpunosti. Stoga, suprotstavljanje u ključnim stvarima izvodi poči-

<sup>16</sup> Alu Imran, 104.

nioca iz spašene skupine, svejedno radi li se o pitanjima akaida li neke druge oblasti. Rekao je Ibn Tejmije: "Osnovna odlika ovih skupina je da se suprotstavljaju Knjizi, Sunnetu i konsenzusu, a onaj koji govori prema Kur'anu, Sunnetu i konsenzusu pripadnik je ehli-sunneta." Najispravnije bi bilo ograničiti se na attribute koje je toj skupini pripisao sam Poslanik, s.a.v.s., rekavši: "Ono na čemu sam ja i moji ashabi." Na ovaj ćemo način podstaći ummet da slijedi i oponaša ashabe. Nema koristi u tome da istražujemo koje su to skupine kojima je Poslanik, s.a.v.s., najavio vatru, budući da je on to prešutio i da ih nije direktno opisao.

#### 4. Najznačajnije karakteristike spašene skupine

Ispravnost naučne metodologije i razumijevanje islama onakvim kakav je došao od Allaha, bez dodavanja i oduzimanja; primjenjivanje islama u praksi, na sebi i svojoj porodici, učešće u pozivanju u islam, odbrana i popravljavanje islamskog društva; iskrenost u postupcima i traženje samo Allahovog zadovoljstva.

#### 5. Suđenje po istini vodi ka uspjehu

Tumačeći Allahove riječi: *A među onima koje stvaramo ima ljudi koji druge upućuju istini i koji prema njoj pravedno sude*<sup>17</sup>; imam Ibn Džerir et-Taberi rekao je: "To je skupina iz ovog ummeta koja je spašena." Potom je citirao sljedeće Vjerovjesnikove, s.a.v.s., riječi: "Ovaj moj ummet slijedi istinu, po njoj radi i po njoj sudi."

Slijedenje istine podrazumijeva primjenu islama na osnovu znanja i razumijevanja, tj. u sebi sadrži korisno znanje i dobra djela, jer se dobra djela zasnivaju na korisnom znanju. Suđenje po istini spada u slijedenje istine, što se ubraja među najvrednija djela, ali se ono zbog svoje važnosti posebno spominje kad se opisuje ova odabrana skupina. Suđenje po istini zahtijeva od muslimana da se okiti umjerenošću i nepristranošću kada hvali i kori ljude, tako da onima koje hvali ne daje veći stepen nego što zaslužuju, jer takav postupak može izazvati smutnju upravo njima, ali i drugim ljudima. Isto tako, ne smije biti nepravedan prema onima koje kori niti ih ima pravo ponižavati.

---

<sup>17</sup> El-E'raf, 181.

Suđenje po istini obavezuje sve muslimane da se zajedno bore protiv nasilnika kako bi se i oni okanili nasilja, da budu vođe u svim životnim pitanjima i da pravedno presuđuju u sporovima. Pristranost prema državi, plemenu ili nekoj skupini ne spada u suđenje po istini, kao ni slijeđenje strasti prilikom suđenja ljudima. Oni koji se fanatično drže uz vođe svojih plemena i istaknute ličnosti svojih naroda, a znaju da nisu na istini i da se ne drže Allahovog zakona, takvi, uistinu, ne sude po istini. Najbolji primjer koji ilustruje udaljenost od istine jeste pojava da neki sljedbenici islamskih skupina, slijedeći strasti, pristrano brane svoje interese, a na račun i štetu drugih skupina.

#### 6. Mudrost neimenovanja skupina koje će u vatru

Među učenjacima koji su tretirali ovu temu je Eš-Šatibi, koji kaže: "Imenovanje stradalih skupina je bez šerijatskog osnova i razumske potrebe. Međutim, i kada bismo imali dokaz za to, ne bi ih trebalo imenovati iz dva razloga:

*Prvi:* Šerijat upućuje na njih bez direktnog označavanja, da bi upozorio na njih i da ostane nedeterminirano ko sve spada u ovu skupinu.

*Drugi:* Treba se držati neimenovanja kako bi se zaštitio ummet, jer su njihova nedjela sakrivena i nisu osramoćeni na dunjaluku."

#### 7. Druge mudrosti

*Prvo:* Ukoliko bi se otkrila skupina stradalih, to bi dodatno podijelilo i razjedinilo ummet.

*Drugo:* Određivanje ovih skupina bilo bi ograničeno na vrijeme Poslanika, s.a.v.s., a poznato je da su se nakon njegovog života pojavile nove skupine. Navedeno bi bio dokaz onima koji opovrgavaju univerzalnost hadisa.

*Treće:* Neimenovanje skupina vodi ka opreznosti, što je i cilj hadisa, budući da svako onaj ko nastoji bez dokaza doći do nekih rješenja strahuje da upravo on pripada toj skupini.

*Četvrto:* Bojazan da bi oni koji budu imenovani mogli, iz bolesti i umišljenosti, tvrditi kako su oni pripadnici spašene skupine.

## 8. Bogobožni su spašena skupina

Mnogo je šerijatskih tekstova koji hvale bogobožne i uzdižu njihov stepen na dunjaluku i ahiretu. Bogobožnost je osobina koja vodi muslimana ka vratima Dženneta. Zahvaljujući isključivo Allahovoj dobroti bogobožnost nije moguće monopolizirati od strane niti jednog pojedinca, već je svaki musliman u mogućnost da se njome okiti. Ukoliko se on zaogrne plaštom bogobožnosti, bit će dostojan da bude dio spašene skupine na koju je Poslanik, s.a.v.s., mislio kad je izjavio: "Ono na čemu sam ja i moji ashabi."

Važno je ukazati da bogobožnost ne znači nepogrešivost, već po-drazumijeva korekciju misli od skretanja, želju da se izvršava naređeno i kloni zabranjenog.

Da bi se čovjek spasio Allahove kazne i postigao Njegovo zadovoljstvo i nagradu, neophodne su dvije pretpostavke:

*Prvo:* Ispravnost cilja, tj. da čovjek praktikovanjem ove vjere nastoji steći Allahovo zadovoljstvo i sreću na ahiretu, tako što će zaslužiti Džennet i sačuvati se vatre.

*Drugo:* Pravi put koji vodi ostvarenju spomenutog cilja, tj. slijedenje Kur'ana i Sunneta.

## 9. Vrste bogobožnosti

Postoje dvije vrste bogobožnosti: bogobožnost u znanju i bogobožnost u djelu. Bogobožnost u znanju je da se musliman boji Gospodara u svojim mislima i da razmišlja samo o onome u čemu je Njegovo zadovoljstvo, slijedeći ispravnu naučnu metodologiju koju je uspostavio Allahov Poslanik, s.a.v.s. Čovjek koji je savladan sumnjama i koji slijedi svoje strasti u povodaženju za ništavnim ubjeđenjima, takav se ne boji Allaha. Isto tako, oni koji su se okrenuli prema zalutalim školama u akaidu, bilo slijedeći svoje strasti, iz pristranosti prema imamima škola, dajući prednost preovlađujućim školama u društvu, ili pak, govoreći o Allahu bez znanja, oni se ne boje Uzvišenog Allaha u svom rasuđivanju. Kad je riječ o bogobožnosti u djelima, stvar je jasna, budući je poznata definicija da je to činjenje naređenog i sustezanje od činjenja zabranjenog.

Ukoliko se osvrnemo na činjenicu da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., podijelio ovaj ummet na sedamdeset i tri skupine, uočiti ćemo da se ova podjela odlikuje naučnom metodom, jer se ummet uglavnom ne razilazi u djelima, nego u sferi uvjerenja, što na kraju rezultira i djelima. Ovdje postaje jasan interes ehli-sunneta za pojašnjenjem njihovog pravca u ovoj oblasti.

Međutim, iz ovog njihovog interesa ne treba razumjeti da su oni ograničili svojstva spašene skupine isključivo na područje znanja, jer se čovjek koji zaluta u svojim djelima, zapravo, suprotstavio onome na čemu je bio Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi, r.a., kao što im se suprotstavio i onaj koji skrene u svojim idejama.

Stoga ne možemo kazati za haridžije da pripadaju spašenoj skupini, iako im je cilj ispravan. Naime, oni nisu učeni budući da su tumačili Kur'an bez znanja, pa su zalutali i druge u zabludu odveli. Također, to ne možemo reći ni za mu'tezile, džehmije i njima slične, uprkos tome što tvrde da imaju ispravan cilj i što je među njima bilo učenjaka koji su smatrali da praktikuju idžtihad. To je zbog toga što njima Kur'an i Sunnet nisu bili osnovni izvori u vjerovanju, već su sudili isključivo na osnovu razuma.

Međutim, ako dođe do razilaženjima u vjerskim pitanjima među učenjacima dostojnim idžtihada, a cilj im je ispravan, svi se oni smatraju bogobožnima, sljedbenicima spašene skupine, iako su se razišli.

## 10. Reformatori su pomognuta skupina

Reformatori su pravi primjer bogobožnosti. Rekao je Uzvišeni Allah: *Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćate, i u Allaha vjerujete.*<sup>18</sup>

Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "U mom će ummetu uvijek biti jedna skupina koja će biti na istini i neće im naškoditi oni koji ih napuste. Ostat će takvi sve dok ne dođe Allahova odredba!"<sup>19</sup>

Kakva je razlika između spašene i pomognute skupine? Neki učenjaci kažu da je pomognuta skupina, zapravo, spašena. Međutim, očito je da je spašena skupina obuhvatniji i općenitiji pojam, a da je pomognuta

<sup>18</sup> Alu Imran, 110.

<sup>19</sup> Bilježe ga Buhari i Muslim.



skupina dio nje, jer među najizraženije osobine pomognute skupine spada reforma ummeta, borba na Allahovom putu i uspostavljanje islamske države. Spomenuta djela nisu obaveza svakog pojedinca, već su obaveza zajednice, osim onoga kome je to stavljeno u dužnost. Ukoliko poistovjetimo dvije skupine, tada ćemo neke muslimane koji ne upražnjavaju spomenuta djela lišiti spasenja. Naprotiv, oni su spašeni i pripadaju skupini bogobojaznih, pod uvjetom da nisu obavezni činiti ova djela.

### 11. Skupina reformatora i grananje džemata

S obzirom na to da među reformatorima ima sljedbenika strasti i sebičnjaka, te s obzirom na to da se ova skupina uglavnom grana na više džemata i stranaka, svakoj skupini sljedbenici i pomagači pristupaju u zavisnosti od toga da li im je zajedničko pleme, domovina ili jezik. Većina sljedbenika i pomagača pristrani su prema svojim vođama, štite ih i brane bez razmišljanja.

Onaj koji pomaže i štiti svoj džemat a ne razmišlja o slijeđenju istine i suđenju po njoj u sporovima između svoje i drugih skupina, takav je pristran i sljedbenik strasti, te se kao takav ne može svrstati u spašenu, a još teže u pomognutu skupinu. Zapravo, pristranost može izazvati nered na Zemlji, jer može doći do sukoba među islamskim skupinama, verbalnih ili oružanih, pri čemu će korist imati isključivo neprijatelji islama.

### *Domen razilaženja u akaidskim pitanjima – hipotetičko/idžtihadsko pitanje?*

#### 1. Ehli-sunnet i početak idejnih sukoba

Pripadnici ehli-sunneta u prva tri stoljeća nisu obraćali pažnju na tekstove koji govore o Allahovim imenima i svojstvima. Potom je došlo do idejnog sukoba između njih i mu'tezila, koji negiraju sva Allahova svojstva. Odgovor ehli-sunneta u tom vremenu bio je zasnovan na dokazima iz Knjige i Sunneta.

#### 2. Razilaženja u vrijeme ashaba, r.a.

*Prvo:* na polju praktičnih, fikhskih, propisa – Usama b. Zejd, r.a., ubio je muslimana, a niko ga nije proglasio nevjernikom.

*Drugo:* kad je riječ o teoretskim, akaidskim, pitanjima, Ibn Tejmije spominje nekoliko razilaženja na tom polju. Tako se Aiša, r.a., razila s Ibn Abbasom i drugim ashabima, r.a., o tome da li je Muhammed, s.a.v.s., vidio Uzvišenog Allaha ili ne. Većina ummeta je na stanovištu Ibn Abbasa, r.a., pa ipak niko ko se u tome složio s Aišom, r.a., nije proglašen niti novotarom niti nevjernikom.

### 3. Područje razilaženja

Neki prethodnici smatrali su da se u osnovama vjere ne slijedi niti jedan alim, već direktno Knjiga i Sunnet. U tom kontekstu Ibn Tejmije kaže: “Ovo je dobar put, ali tamo gdje je dopušten idžtihad, gdje se nešto može negirati.” Također je rekao: “Nekada teoretska pitanja mogu biti na stepenu praktičnih, pa iako se nazivaju osnovama, to su, zapravo, sporedna pitanja. Nazivi su novina.”

Šejh Muhammed b. Salih el-Usejmin kaže: “Tri su vrste tumačenja Allahovih svojstava: ona koja su rezultat idžtihada i dobre namjere, što Allah prašta. Zatim tumačenja koja imaju smisao u arapskom jeziku a potekla su iz strasti i fanatizma. Ovo je grijeh, ali ne i nevjerstvo, osim ako sadrže manjkavost i nedostatak pripisan Allahu, pa bivaju nevjerstvom. Treća vrsta su tumačenja nastala iz strasti i fanatizma a nemaju smisla u arapskom jeziku. Ovo je nevjerstvo jer podrazumijeva poricanje.”

On također pojašnjava da su se prijašnji i potonji učenjaci razilažili u velikom broju akaidskih pitanja, ali nisu jedan drugog proglašavali novotarima niti nevjernicima. Razišli su se u tome da li je Džehennem vječan, šta je suština sirat-ćuprije i da li je to put poput drugih puteva, šta će se vagati na Sudnjem danu: djela, ljudi ili stranice na kojima su ispisana djela. Razišli su se i oko toga da li je Poslanik, s.a.v.s., vidio svoga Gospodara, te da li se u kaburu kažnjava i duša i tijelo ili samo duša.

Ovi su bili prihvaćeni od strane sljedbenika hadisa sve do polovine petog hidžretskog stoljeća i razilaženje među njima nije prešlo granicu naučnog dijaloga koji se zasniva na principu prema kojem se greška mudžtehida oprašta. Tako je bilo sve do pojave Ibn Kušejrija, koji je pretjerano i strastveno branio svoj mezheb. Tada se razilaženje između dvije skupine ehli-sunneta pretvorilo u raskol, svađu i nasilje, što je dovelo do toga da se oponenti optužuju za zabludu i novotarije, a nekada i nevjerstvo.

Jedan od najvećih razloga podijeljenosti muslimana na frakcije i skupine jeste razilaženje nekih učenjaka u akaidskim pitanjima, što je dovelo do osuda i optužbi, pa i do odricanja, a obični muslimani i istraživači slijede vjerske učenjake. Ukoliko se učenjaci ne ujedine, kako to očekivati od ostalih muslimana?

U naše vrijeme pojavljuje se jedan vrlo ružan način postupanja kod pojedinih studenata. Naime, oni ne nazivaju selam svojim neistomišljenicima, ne klanjaju za njima, u muslimanskim zemljama dolazi do međusobnog istrebljivanja pojedinih članova islamskih udruženja, a sve zbog razilaženja u akaidskim pitanjima, posebno u domenu Allahovih imena i svojstava.

U nekim društvima dolazi do takvog pretjerivanja da studenti javno optužuju pojedine velikane islama za zabludu i herezu.

#### 4. Između fikhskih i akaidskih pitanja

Ukoliko obratimo pažnju na akaidska i fikhska pitanja, vidjet ćemo, što je neobjašnjivo, da postoji visok stupanj tolerancije u fikhskim razilaženjima, iako su ona prisutna i u bitnim i u nebitnim sferama ove nauke. S druge strane, u akaidskim razilaženjima gotovo da nema tolerancije, iako je riječ o detaljima i finesama. Naravno, oba ova područja potpadaju pod vjerska pitanja i uzimaju se iz Kur'ana i Sunneta. Tako, naprimjer, nailazimo na razilaženje među učenjacima o pitanju statusa osobe koja ne klanja iz lijenosti – smatra li se nevjernikom ili ne? Ovdje pristalice različitih mišljenja ne optužuju jedni druge za novotariju i zabludu, iako je namaz drugi temelj i stub islama na kojem se gradi njegova građevina. S druge strane, onoga ko tumači neki ajet ili hadis iz oblasti akaida, ukoliko ima drugačije mišljenje od njih, proglašavaju novotarom i heretikom.

Ako su akaidska pitanja nepromjenljiva i na njih ne utječe vrijeme i mjesto, isti je slučaj i s pitanjima ibadeta u fikhu. Pored toga, učenjaci su se razišli u pitanjima fikha ali bez posljedica koje dolaze zbog razilaženja u akaidu.

Prvi uzrok podjele i raskola u ummetu bio je idžtihad u vjerskim pitanjima od strane onih koji u njemu nisu dosljedni. Tako su haridžije davali svoja mišljenja u razumijevanju vjere a nisu bili učeni, te su na taj način

zaveli one koji su bili pod njihovim utjecajem. Islamski je ummet doživio različite nedaće od strane haridžija, koji još uvijek, poput svojih preteča, govore o islamu bez znanja i ustaju protiv muslimana.

*Kakav je stav srednjeg puta u pogledu akaidskih razilaženja između današnjih islamskih pravaca i skupina?*

### 1. Greška i uspjeh u idžtihadu

Ashabi, r.a., razili su se u nekim pitanjima, ali to nije dovelo do njihovog slabljenja budući da nisu jedni druge proglašavali novotarima, zalutalima, grješnicima i nevjernicima. Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je na dan Bitke protiv saveznika: "Neka niko od vas ne klanja ikindiju osim po dolasku u Benu Kurejzu." Neke od njih ikindija je uhvatila na putu prema Benu Kurejzi, pa su kazali: "Nećemo klanjati dok ne stignemo na određite", dok su drugi rekli: "To nije bila Poslanikova, s.a.v.s., namjera; naprotiv, klanjat ćemo sada." Kada je Vjerovjesnik, s.a.v.s, čuo za taj slučaj, nikog od njih nije prekorio.

Ibn Tejmijje kaže: "Ljude ne treba proglašavati nevjernicima zbog njihovih stavova, jer možda do njih nisu došli šerijatski tekstovi koji zahtijevaju spoznaju istine, možda su došli ali ih oni ne smatraju sigurnim, ili, pak, nisu bili u stanju da ih razumiju. Također, moguće je da su im se pojavile određene sumnje, zbog kojih će im Allah oprostiti. Stoga, ukoliko bilo koji vjernik traga za istinom pa pogriješi, Allah će mu oprostiti, svejedno radi li se o teoretskim ili praktičnim stvarima. Ovo je bio stav ashaba i većine imama, koji nisu podijelili pitanja na osnovna, zbog čijeg se negiranja postaje nevjernik, i sporedna, čije poricanje ne vodi u nevjerstvo."

Kad je riječ o odnosu prema neistomišljenicima, imam Ez-Zehebi, u biografiji Muhammeda b. Ishaka b. Huzejme, izjavljuje: "Oprašta se onima koji su tumačili neka Allahova svojstva. Što se tiče prijašnjih generacija, oni se nisu upuštali u tumačenje, već su vjerovali i znanje o tome prepuštali Allahu i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s. Kada bi svakog islamskog učenjaka koji je pogriješio u traganju za istinom proglasili nevjernikom i novotarom, ostalo bi nam malo ispravnih imama."

## 2. Utjecaj razilaženja na podjele među muslimanima

Muslimansku zajednicu vode islamski učenjaci, jer muslimani slijede svoje učenjake. Ukoliko se oni slože da neće proglasiti nevjernikom i novotarom mudžtehida koji ima suprotno stajalište od njih po nekom pitanju, tada će muslimanska srca ostati ujedinjena. Koliko su u mogućnosti, oni su dužni održati jedinstvo i slogu u praktičnim pitanjima. Naravno, daijama nije dopušteno da, zbog ostvarenja ovog cilja, zanemare kritičku reviziju muslimanskih shvaćanja i liječenje pojedinačnih i zajedničkih odstupanja. Oni moraju voditi brigu o ovome ali i biti oprezni da njihova misija ne ugrozi najveći cilj, a to je jedinstvo muslimana.

## 3. Nije svaki neistomišljenik i nevjernik

Rekao je Ibn Tejmije: “Možda je naš neistomišljenik ustvari mudžtehid koji je pogriješio pa će mu Allah oprostiti, ili do njega nisu došli dokazi koje mi imamo, ili je dobročinitelj kojem će Allah zbog dobrih poništiti njegova loša djela.” Također je kazao: “Nema sumnje da je greška u neznatnim pitanjima oprostena ummetu, jer da nije tako, stradala bi većina naših velikana. Ako Allah prašta osobi koja ne zna za zabranu alkohola jer je odrasla u neislamskoj sredini, iako nije tražila znanje, onda je preče da Allah primi dobra djela i nagradi za trud mudžtehida koji traga za znanjem, ako je njegov cilj slijeđenje Poslanika, s.a.v.s., shodno Allahovim riječima: Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo!”

## 4. Mudžtehid nema grijeha kad pogriješi

Ibn Tejmije je konstatovao da prema mezhebu ehli-sunneta vel džemata mudžtehid nema grijeha kada pogriješi, a kad učenjak pogriješi, njegovo se mišljenje zanemaruje, ali se ne proglašava nevjernikom i grešnikom.

Ehli-sunnet se složio da nije dopušteno proglašavanje islamskih učenjaka nevjernicima samo zbog njihove greške, nego se od svakoga uzima i ostavlja, osim od Poslanika, s.a.v.s.

Ukoliko se greška odnosi na propust i prelaženje Allahovih granica, ili je, pak, rezultat slijeđenja strasti, tada je mudžtehid učinio nasilje sam sebi i odgovarat će za to.

### *Šta je to akida selefa?!*

Da li je to poseban mezheb u akaidu, ili je izraz za osnove oko kojih se ummet složio, pored sporednih idžtihadskih razilaženja tamo gdje je dopušteno razilaženje?

#### 1. Etimologija i terminologija pojma selefizam

Selefizam u jeziku označava ono što je bilo prije, ranije, dok ovdje označava "prijašnji put". Selef je generacija prije one koja dolazi. Suprotan mu je termin halef. Terminološki selefizam znači slijeđenje puta dobrih prethodnika. Selef koji se slijedi odredio je i opisao Allahov Poslanik, s.a.v.s., riječima: "Držite se mog sunneta i sunneta pravednih halifa!"<sup>20</sup> Sunnet ovdje označava put u razumijevanju i primjeni islama, tj. ono oko čega su se složili ashabi, kao i stavove četverice pravednih halifa, r.a.

#### 2. Ashabi, r.a., uzor su ummetu

Na osnovu onoga što je do sada objašnjeno, jasno je da su ashabi primjer i uzor ummetu, jer nam je naređeno da se ugledamo na njih. Ovdje je dovoljno spomenuti poznati hadis o skupinama: "Moj će se Ummet podijeliti na sedamdest i tri skupine, svi će u vatru osim jedne." Pitali su: "Ko je ta skupina, Allahov Poslanice?" Odgovorio je: "Ono na čemu sam ja i moji ashabi."<sup>21</sup>

#### 3. Hadis o Džibrilu, a.s.

Potpuni selefizam podrazumijeva slijeđenje ispravnih prethodnika u svim pitanjima vjere, teoretskim i praktičnim. Vjerovjesnik, s.a.v.s., objasnio je vjeru islam u hadisu o Džibrilu, a.s., koji nam kazuje Omer b. el-Hattab, r.a.: "Jednoga dana dok smo bili u društvu Poslanika, s.a.v.s., dođe nam čovjek veoma bijele odjeće, izrazito crne kose, na njemu se nisu vidjeli tragovi puta, i niko ga od nas nije poznavao. Tako on sjede naspram Poslanika, s.a.v.s., oslonivši svoja koljena na njegova koljena, stavivši svoje dlanove na njegova stegna, pa reče: 'Muhammede, obavijesti me o islamu!' Tada mu Poslanik, s.a.v.s., odgovori: 'Islam je da svjedočiš

<sup>20</sup> Bilježi ga Ebu Davud, a Et-Tirmizi ga smatra autentičnim.

<sup>21</sup> Bilježi ga Tirmizi u poglavlju o podijeljenosti ovog ummeta.

da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, da klanjaš namaz, da udjeljuješ obavezni zekat, da ispostiš ramazan i da obaviš hadždž, ukoliko si to u mogućnosti.' 'Istinu si rekao', odgovori mu čovjek. Omer, r.a., kaže: 'Začudismo se ovom čovjeku, pita Poslanika i potvrđuje istinitost njegovog odgovora.' Čovjek ponovo upita: 'Obavijesti me o imanu?' Poslanik mu odgovori: 'Iman je da vjeruješ u Allaha, Njegove meleke, Njegove knjige, Njgove poslanike, Sudnji dan i da vjeruješ u Njegovo određenje, dobro i zlo!' 'Istinu si rekao', odgovori mu čovjek te ga ponovo upita: 'Obavijesti me o ihsanu?' 'Ihsan je da obožavaš Allaha kao da Ga vidiš, pa iako Ga ti ne vidiš, zaista On tebe vidi', odgovori Poslanik. Čovjek odgovori: 'Istinu si rekao', pa ga ponovo upita: 'Obavijesti me o Sudnjem danu?' Poslanik odgovori: 'O njemu upitani ne zna više od onog koji pita.' Čovjek ga ponovo upita: 'Obavijesti me o predznacima Dana!' Poslanik reče: 'Kada robinja rodi svoju gospodaricu i kada se goli, bos i oskudni pastiri počnu nadmetati u izgradnji palača!' Tada je onaj čovjek ustao i otišao pa me je Poslanik nakon nekoliko trenutaka upitao: 'Omere, znaš li ko je bio onaj čovjek?' 'Allah i Njegov Poslanik to najbolje znaju', odgovorih mu ja. On mi na to reče: 'To je bio Džibril, došao je da vas podučivaš vašoj vjeri!'"<sup>22</sup>

Hafiz Ibn Redžeb kaže: "Ko pažljivo razmotri značenja ovog veličanstvenog hadisa na koja smo ukazali, shvatit će da se sve nauke i spoznaje oslanjaju na njega i da ni jedan učenjak, bez obzira kojoj skupini pripadao, nije odstupio od općih i posebnih poruka koje ovaj hadis sadrži."

#### 4. Prva stvar: islam

Hadis o Džibrilu, a.s., obuhvata stubove na kojima je islam sazdan, istim redosljedom kako je to Vjerovjesnik, s.a.v.s., saopćio u hadisu Ibn Omera, r.a.: "Islam je izgrađen na pet stubova."

Kad god bi neko upitao Poslanika, s.a.v.s., o islamu, o djelima koja čovjeku omogućuju ulazak u Džennet i spašavaju ga Džehennema, odgovor bi bio kao u hadisu o Džibrilu, svejedno da li je onaj koji pita početnik u islamu ili neki od učenih ashaba, r.a. To jasno pokazuje koliku je pažnju pridavao stubovima islama.

<sup>22</sup> Bilježi ga Muslim u Knjizi o imanu, broj hadisa 10.

Ogromnu pažnju ovim stubovima pridavao je zbog toga što su oni temelji na kojima se zasnivaju ostale obaveze, a ostale obaveze kategorisao je shodno njihovoj važnosti, poput politike, džihada i kritike džahilijjeta. Njegova, s.a.v.s., misija nije bila puka reakcija na neprijateljske napade, već se tome posvećivao shodno prioritetima.

Tako su ashabi ostvarili ravnotežu u izvršavanju islamskih dužnosti; kada bi ih čovjek vidio dok su u ibadetu, pomislio bi da im se sav život svodi na to, a ukoliko bi pogled usmjerio ka njihovim svakodnevnim aktivnostima, zaključio bi da ništa nisu zanemarili. To je, zapravo, svjetonazor koji upravlja Zemljom na islamskim principima: reformiše društvo, uspostavlja islamsku državu, a dokida nevjerničke.

## 5. Druga stvar: iman

Iman je vjerovanje, pouzdanje i potpuna sigurnost, a obuhvata riječi i djela. Objašnjavajući pojmove imana i islama, učenjaci su kazali da, kad se zajedno spomenu, imaju različita značenja, a kad se spomenu odvojeno, tada znače isto.

To znači da se pod pojmom iman misli i na islam i obratno, u slučaju da se spomenu odvojeno. Kad god se spomene samo iman, on obuhvata i islam, jer je nemoguće ostvariti potpun iman bez izvršavanja islamskih obaveza, koje su jasan pokazatelj ispravnosti imana. U tom smislu Allah poručuje: *Pravi vjernici su samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im učvršćuju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju.*<sup>23</sup>

Također, pod pojmom islam misli se i na iman, ukoliko se spomenu odvojeno ili se spomene samo islam, jer su čovjekova djela neispravna bez imana, što zaključujemo iz Poslanikovog, s.a.v.s., hadisa, u kojem na pitanje koji je islam najbolji, odgovara da je to iman.<sup>24</sup> Tako je Vjerovjesnik, s.a.v.s., objasnio da je iman najbolji dio islama. Međutim, u situaciji kad se ova dva pojma spomenu zajedno, iman znači unutarnje riječi i djela, tj. ubjeđenje, dok islam u ovom slučaju označava očevidne riječi i djela, tj. zaduženja. U ovom kontekstu jesu Allahove riječi: *Neki beduini govore:*

<sup>23</sup> El-Enfal, 2.

<sup>24</sup> El-Mutteki el-Hindi, *Kenzul-ummal*, broj hadisa 350.



*“Mi vjerujemo!” Reci: “Vi ne vjerujete, ali recite: ‘Mi se pokoravamo!’, jer u srca vaša prava vjera još nije ušla.”<sup>25</sup>*

To što se Vjerovjesnik, s.a.v.s., u hadisu o Džibrilu ograničio na šest spomenutih ogranaka imana, objašnjava nam njihovu važnost i neupitnost.

## 6. Treća stvar: ihsan

Hafiz Ibn Hadžer el-Askalani u komentaru ovog hadisa kaže: “Poslanik, s.a.v.s., u svom odgovoru ukazao je na dvije situacije. Prva je da Allah dominira čovjekovim srcem tako jako kao da Ga vidi vlastitim očima, što je intencija riječi: ‘kao da Ga vidiš’, tj. On tebe vidi. Druga situacija je da čovjek sam sebi predstavi kako Gospodar dobro zna za sva njegova djela, što se zaključuje iz Poslanikovih, s.a.v.s., riječi: ‘Zaista On tebe vidi.’ Iz ova dva stanja proizilazi spoznaja Allaha i strah od Njega.”

Lijepo bi se bilo koncentrirati na drugu situaciju, tj. biti svjestan potpune Allahove kontrole, što vodi prvoj situaciji, a ona je stepen u kojem čovjek vidi Gospodara svojim srcem kao da Ga vidi i očima. Stalna svjesnost o Allahovoj prisutnosti omogućava čovjeku da se okiti najljepšim moralnim osobinama i da se suzdržava od grijeha.

Spominjanje ihsana poslije imana i islama ukazuje na neophodnost njegovog postojanja i njegovu prisutnost. Naime, iman sa svojim ogranacima oblikuje akidu, dok islam sa svojim praktičnim stubovima donosi vitalnost i utjecaj na sve pore čovjekovog života. Stoga je Poslanik, s.a.v.s., negirao iman počinocima velikih grijeha, rekavši: “Bludnik dok čin blud prestaje biti vjernik!”<sup>26</sup>

Sada shvatamo zašto je Hanzala el-Usejdi, r.a., izjavio: “Hanzala je licemjer!”, kada je uporedio svoje stanje dok je s Vjerovjesnikom, s.a.v.s., koji ih upozorava na ahiret sa stanjem u kojem se nalazi nakon povratka kući, gdje se zabavlja i šali sa svojom porodicom. Nije mu se svidjela ova proturječnost, te je sam sebe optužio za licemjerstvo, jer ukoliko iman ne utječe na ponašanje čovjeka, tada je čovjek izgubio ihsan u ibadetu.

<sup>25</sup> El-Hudžurat, 14.

<sup>26</sup> Bilježi ga Buhari u Knjizi o prelaženju Allahovih granica, poglavlje o upozorenju na Allahove granice: blud i alkohol.

## 7. Predznaci Sudnjeg dana

Odgovarajući na pitanje Džibrila, a.s., Poslanik, s.a.v.s., zadovoljio se objašnjenjem dva mala predznaka Sudnjeg dana, dok velike predznake ovoga puta nije spominjao budući da oni dolaze uzastopno, jedan iza drugog, i to u određeno vrijeme. Korist od poznavanja velikih predznaka Sudnjeg dana ograničena je na jednu generaciju, dok se mali predznaci pojavljuju rano, dugo traju i protežu se na više generacija, pa je upozorenje na njih obuhvatnije i potrebnije.

## 8. Univerzalnost hadisa o Džibrilu kod selefijaskog pravca

Ko razmotri ovaj veličanstveni hadis, vidjet će da on ubuhvata vjeru u cjelini, kao što Poslanik, s.a.v.s., reče: "To je bio Džibril, došao je da vas poduči vašoj vjeri!" Stoga je čovjek koji oživotvori spomenute stvari, uz neophodne dodatke, dostojan da bude sljedbenik selefijaskog pravca.

## 9. Selefizam obuhvata i znanje i djela

Iz citiranog hadisa o Džibriluzaključujemo da vjera obuhvata korisno znanje i dobra djela. Uzvišeni Gospodar kaže: *A da su stanovnici sēlā i gradova vjerovali i grijeha se klonili, Mi bismo im blagoslove i s neba i iz zemlje slali, ali, oni su poricali, pa smo ih kažnjavali za ono što su zaradili.*<sup>27</sup>

Korisno znanje obuhvata akaidiska pitanja, osnovna i sporedna, što je spomenuti iman u ajetu, dok dobra djela obuhvataju cjelokupno ponašanje muslimana, što podrazumijeva islam i ihsan, također u osnovnim i sporednim stvarima, a to je intencija pojma takva spomenutog u ajetu.

## 10. Selefijaski pravac u teoriji

Obavezno slijeđenje dobrih prethodnika ostvaruje se potpunim ustrajavanjem na valjanoj naučnoj metodi, a to je razumijevanje islama na osnovu šerijatskih tekstova. Tako su ga razumjeli ashabi, r.a., pozivajući se na Kur'an i Sunnet, uzimajući vjerovanje, propise i ponašanje iz njih, prihvatajući konsenzus islamskih učenjaka i analogiju šerijatskim tekstovima tamo gdje oni nisu postojali, što je slučaj s nekim nevažnim pitanjima.

<sup>27</sup> El-E'raf, 96.

## 11. Jedinstvo izvora

Dokaz Vjerovjesnikove, s.a.v.s., težnje za jedinstvom izvora nalazimo u hadisu o Džabiru, r.a., koji je našao neku knjigu kod kitabija, donio je Vjerovjesniku, s.a.v.s., i pročitao mu nešto iz nje. To je naljutilo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa reče: “Donio sam vam jasnu i čistu stvar! Stoga ih ne pitajte, jer vam mogu kazati istinu koju ćete poreći ili laž u koju ćete povjerovati. Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, da je Musa sada živ i on bi me slijedio!”<sup>28</sup>

Ashabi, r.a., također su istinski žudili za jedinstvom izvora, što zaključujemo iz hadisa koji je zabilježio imam Muslim od Imrana b. Husajna, r.a., u kojem je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Stid je uvijek dobar!” Tada Bešir b. Ka’b reče: “Našli smo u nekoj knjizi ili mudrosti da je stid spokojstvo i dostojanstvo, a nekada i slabost.” Imran se rasrdi i oči mu porcvenješe, te povika: “Ja ti prenosim šta je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s., a ti mi proturječiš u tome!”<sup>29</sup>

Težnju za slijedenjem Kur’ana i Sunneta nalazimo i kod Omera b. el-Hattaba, r.a., koji nam je obrazložio vezu i jedinstvo ova dva časna izvora, pa imam Darimi u tom kontekstu bilježi da je Omer izjavio: “Doći će ljudi koji će vam ubacivati sumnje u pogledu Kur’ana, a vi se držite Sunneta, jer to je najbolji komentar Allahove Knjige!”<sup>30</sup>

## 12. Čuvanje naslijeđenog fikha

Islamski su učenjaci uložili ogroman trud u nastojanju da razumiju tekstove Knjige i Sunneta, pa su na tom putu doveli u sklad prividno kontradiktorne tekstove, apsolutno su sveli na ograničeno, općenito na posebno, a sažeto na detaljno. Izložili su šta je derogirajuće, a šta derogirano, i temeljno proučili praksu ashaba, r.a. Posljedica toga jeste postojanje detaljnih i klasificiranih propisa za kojima muslimani imaju potrebu. Ipak, i pored nastojanja da se sačuva naslijeđeni fikh, prolazak vremena i pojava nekih učenjaka koji ne istražuju niti izučavaju dva izvora doveli su do nekih oprečnih rješenja i pogrešnih ideja.

<sup>28</sup> Bilježi ga imam Ahmed u musnedu Džabira b. Abdullaha, r.a.

<sup>29</sup> Bilježi ga Buhari u Knjizi o ponašanju i Muslim u Knjizi o imanu.

<sup>30</sup> Bilježe ga Darimi i Makdisi u *El-Hudžetu*.

### 13. Udaljavanje od govora o manje jasnim ajetima

Vjerovjesnik, s.a.v.s., naredio je skupove na kojima će se učiti Kur'an i proučavati njegova značenja, sve dok su srca sjedinjena, ali je, također, naredio da se od toga odustane u slučaju nesuglasice, rekavši: "Učite (i proučavajte) Kur'an tako dugo dok su vam srca ujedinjena nad njim, ali kad se počnete razilaziti nad njim, stanite (s vašim učenjem)."<sup>31</sup>

U ovom je smislu i kur'anski ajet: *On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni, oni su glavnina Knjige, a drugi su manje jasni. Oni čija su srca pokvarena – željni smutnje i svog tumačenja – slijede one što su manje jasni. A tumačenje njihovo zna samo Allah. Oni koji su dobro u nauku upućeni govore: "Mi vjerujemo u njih, sve je od Gospodara našeg!" – A samo razumom obdareni shvaćaju.*<sup>32</sup> Ashabi, r.a., obraćali su pažnju na ovo, što im je posvjedočila historija.

### 14. Selefijski pravac u praksi

Ovo se odnosi na slijeđenje njihovog puta u činjenju dobrih djela, tj. uspostavljanje stubova islama, te izvršavanje pojedinačnih i zajedničkih dužnosti.

### 15. Negativnosti nepotpunog razumijevanja selefizma

Nepotpuno razumijevanje selefizma dovodi do mnogih negativnosti, a neke od njih su:

- Stavljanje riječi selefizam umjesto islam od strane nekih skupina, te hvaljenje njome, a ne islamom, jer se oni time žele istaći među ostalim muslimanima. Naravno, ovo proturječi islamskom bratstvu i vodi daljnjem raskolu i frakcionaštvu.
- Oblježavanje ovim posebnim sloganom, što vodi strogoći u pridržavanju onoga što se smatra istinom i proizvodi ograničene poglede, dovodi do neuzimanja u obzir drugih mišljenja i zatvara vrata dijaloga i diskusije.

<sup>31</sup> Bilježe ga Buhari i Muslim.

<sup>32</sup> Alu Imran, 7.

- Uobraženost početnika u njihovoj pripadnosti ovom pokretu, koja se odražava prilikom popravljanja akide kod muslimana, pa se ružno ponašaju i neadekvatno ophode prema svojim neistomišljenicima.
- Zaokupljenost većine selefija pitanjima zbog kojih se nisu dužni konfrontirati s drugima, kao što je pitanje tumačenja Allahovih svojstava, iako to ima svoju važnost, ali u posebnim situacijama, na račun pitanja zbog kojih bi se trebali suočiti s drugima, poput suđenja po drugim, a ne Allahovim zakonima, ili slijedeće bezbožničkih politika. Još je jedan problem to što vođe ubjeđuju svoje sljedbenike da su prioritet jedino pitanja koja oni potenciraju. Naravno, ovo je suprotno principu koji smo ustanovili, a to je univerzalnost selefizma u metodi i mijenjanju stvari.
- Prema nekim selefijama, pojam selefizam jednak je pojmu hadisa, a suprotan pojmu fikha, pa se u tom smislu kaže: "Da li si selefija ili hanefija?" Međutim, istina je da postoji razlika između, s jedne strane, mezheba koji su svoje propise izvodili iz Knjige i Sunneta i, s druge strane, nekih potonjih učenjaka koji odbaciše vjerodostojni Sunnet i slijepo slijede ranije pravnike.
- Zaokupljenost pozivanjem pripadnika drugih misionarskih džemata, kao da ovi pozivaju u sekularizam, a ne u islam, jer su ih već odavno proglasili novotarima i zalutalim skupinama koje i druge odvede u zabludu. Ovo vodi zanemarivanju većine muslimanske omladine koja luta, a pozivanje njih kudikamo je lakši posao budući da nemaju ideje i osjećaja za složenim kulturama, niti imaju pogrešnih teza. Ovdje nam postaje jasno da nedovoljno razumijevanje univerzalnosti selefizma i idžtihada u vjeri rezultira pojavom da se sukob između onih koji pozivaju u islam i njegovih neprijatelja prenosi na unutrašnji sukob i slabi istinsku da'vu, tj. pozivanje zbuđenih i zalutalih.

## 16. Vrste selefijskih daija

Prva vrsta su oni koji pozivaju potpunom slijedeću ispravnih pret hodnika u svim pitanjima vjere, teoretskim i praktičnim, i oni predstavljaju većinu islamskih učenjaka.

Druga vrsta su oni koji pozivaju slijedenju ispravnih prethodnika u nekim teoretskim oblastima, a to je akida, i fokusiraju se na pitanja oko kojih postoje razilaženja.

Treća vrsta su oni koji pozivaju djelimičnom slijedenju u praktičnim stvarima, tj. pitanjima fikha, dok se njihova da'va svodi na napuštanje mišljenja učenjaka i direktni povratak Knjizi i Sunnetu u svim pitanjima.

Nema sumnje da su pripadnici prve skupine istinske selefijske daije budući da su ostvarili princip univerzalnosti vjere.

### 17. Univerzalnost selefizma obuhvata sve muslimane

Jasno je da selefizam nije mezheb određene skupine, nego je to općenit atribut koji opisuje sve muslimane, shodno njihovom slijedenju dobrih prethodnika. Stoga je pripadnost relativna stvar, koja se razlikuje od osobe do osobe, jer koliko god čovjek imao suprotan stav o nekom teorijskom ili praktičnom pitanju, on i dalje ima udio u slijedenju dobrih prethodnika. Za osobu koja ima suprotan stav o određenom pitanju kažemo: "On nije selefija u ovom, ali jeste u ostalim pitanjima."

*Najuspješniji metod dokidanja akaidskih razilaženja kako bi se ummet okupio oko temeljnih vjerovanja?*

#### 1. Upute daijama

- činjenje djela isključivo radi Uzvišenog Allaha;
- jedinstvo cilja i metode i okupljanje oko toga;
 

Oni koji praktikuju islam, ali u svojim dušama ne žele doći do ovog cilja, takvi nisu istinski muslimani, nego su munafici. Oni su izašli iz sfere islamskog bratstva i nisu dio muslimanske zajednice, svejedno pozivali u neki mezheb suprotan islamu ili bili sebičnjaci koji praktikuju islam kako bi osigurali svoje dunjalučke interese.
- briga za osnovama vjere i njenom univerzalnošću;
- briga za onim oko čega su se muslimani složili;
- lijepo mišljenje o muslimanima i pozitivna nadanja za njih;
- tajna je u savjetovanju;
- čuvanje od smutnje u vjeri;

- tolerantnost prema svima;
- nužnost rada na ujedinjenju svih džemata;
- poštivanje prava Allaha, Njegove vjere i Njegovog Poslanika, s.a.v.s.;
- slijeđenje islamskog puta;
- nesporenje oko vlasti;
- iskrenost i jasnoća.

## 2. Pravedan odnos prema mudžtehidu

Rekao je Ibn Tejmijje: “Onaj ko zaključuje na osnovu dokaza, bio imam, sudija, učenjak, upravitelj, muftija ili neko drugo, i uz to se boji Allaha koliko može, takav je poslušan Allahu, pokoran i zaslužuje nagradu.”

## 3. Ehli-sunnet ne proglašava mudžtehide nevjernicima

Također, Ibn Tejmijje izjavljuje: “Ehli-sunnet ne uvodi novotarije i ne proglašava nevjernikom mudžtehida koji pogriješi, pa makar bio njihov oponent i dozvolio njihovo ubijanje. Naime, ashabi nisu proglasili haridžije nevjernicima, iako su ovi to učinili s Osmanom i Alijom, r.a., i njihovim pomagačima, te dopustili prolijevanje krvi svih muslimana koji se ne slažu s njima.”

Ukoliko čovjek pogleda postojeće svađe među istraživačima zbog razilaženja velikih učenjaka u pitanjima akide, strahovat će za stanje ummeta, ummeta koji se međusobno bori i istrebljuje zbog razilaženja učenjaka. Kada bi islamski učenjaci odgajali svoje učenike na ispravnoj i umjerenj metodologiji kad je riječ o kritikovanju neistomišljenika, a ne njihovom povređivanju i vjerovanju da su u zabludi, naučna atmosfera bila bi mirna, dok bi se među istraživačima pojavila ljubav, bratstvo i tolerancija, a ne bi se jedni prema drugima odnosili kao prema grješnicima i nevjernicima.

## 4. Širokogrudnost i odricanje od neistomišljenika

Dvije skupine koje se ne slažu oko nekog pitanja treba da se poštuju i uvažavaju, da budu širokogrudni jedni prema drugima, i to na principima islamskog bratstva i znanstvene etike, a ne da se međusobno odriču i nazivaju jedni druge zalutalim i novotarima, a kamoli da jedni druge

proglašavaju nevjernicima. Ovaj idejni sukob među muslimanskim učenicima odvraća im pažnju sa stvarne i istinske borbe koju moraju voditi protiv neprijatelja islama.

#### 5. Osuda neistomišljenika

Prije nego se osude neistomišljenici, neophodno se dobro upoznati s njihovim stavovima i dokazima. Zatim se, smireno i odmjereno, daje prednost mišljenju shodno uvjerljivosti dokaza, bez napadanja i optuživanja oponenta, jer izlaganje teme na grub i gord načina, uz potcjenjivanje tuđih mišljenja, dovodi do nesreće i nasilja.

#### 6. Opasnost idžtihada čiji je rezultat suprotan interesu ummeta

je upozorio na ovu stvar i na stavove koji skreću pažnju na sebe i za koje se narod raspituje, pa je rekao: "Čuvajte se naopakih učenjaka, jer šejtan može kazati riječ zablude ustima učenjaka, kao što i munafik nekada može reći istinu." Tada ga prenosilac ove predaje, Jezid b. Umejra, upita: "Kako ću znati, Allah ti se smilovao, kad učenjak govori zabludu, a munafik istinu?" Muaz odgovori: "Da, kloni se govora koji je proslavio određenog učenjaka, za koji se kaže: 'Šta je ovo?', ali nemoj da te to odvrati od njega, jer će se možda preispitati. Kad čuješ istinu, prihvati je, jer je na njoj svjetlo." U njegovim riječima: "Ali nemoj da te to odvrati od njega, jer će se možda preispitati. Kad čuješ istinu, prihvati je, jer je na njoj svjetlo", bitno je uputstvo kako da se ponaša u nauci, tj. ukoliko učenjak pogriješi, to ne znači da ga se po svaku cijenu treba odreći i odbaciti moguću korist od njega. Zapravo, od njega će se uzeti istina, a zabluda odbaciti.

#### 7. Razlozi razjedinjenosti džemata i načini liječenja te bolesti

Jedan od glavnih razloga raskola i nerazumijevanja među džematima jeste neopravdana pristranost članova njihovim džematima i ponižavanje pripadnika drugih džemata.

Najbolji način oslobađanja spomenute pristranosti jeste u tome da vođe misionarskih džemata budu na poziciji učenih ashaba, r.a., koji su se prihvatili podučavanja i pozivanja ljudi, poput Abdullaha b. Mesuda,



Abdullaha b. Abbasa i Ebu Hurejre, r.a. Naime, svi oni, kao i njima slični, imali su svoje sljedbenike, a to su njihovi učenici, učenici njihovih učenika i svi na koje su utjecali. Na taj način pojavili su se učenjaci među tabi'inima i tabi tabi'inima. Dakle, svi veliki učenjaci imali su svoje sljedbenike, ali niko od njih nije omalovažavao druge učenjake, iako su se razišli u mišljenju. Naprotiv, jedan drugog su hvalili, a kad bi u njihovom prisustvu neki učenjak bio kritiziran i napadan, oni bi to osudili. Također, njihovi učenici nisu uzdizali svoje učitelje i kad pogode i kad pogriješe, niti su kritikovali druge učenjake dok se detaljno ne upoznaju s njihovim stavovima.

#### 8. Stav spram mnoštva džemata

Mnoštvo džemata koji se bave da'vom ne mora da bude loša stvar, nego je treba uporediti s velikim brojem slavni islamskih učenjaka, ali pod uvjetom da se pridržava znanstvene etike i vodi računa o najvažnijem cilju da've, a to je formiranje jedne svjesne generacije muslimanske omladine, ne obraćajući pažnju na njihovu pripadnost određenom džematu.

Članovi džemata dužni su, u zavisnosti od njihovog položaja, da vjeruju kako su instrukcije i zapovijedi koje su došle od strane osnivača njihovih džemata podložne i grešci i ispravnosti, te da ih moraju staviti na vagu Šerijata, pa uzeti ono što bude u suglasnosti s njim, a odbaciti ono što je suprotno. Također, oni se ne bi trebali zatvoriti u sistem da've koji je uspostavio osnivač, pa da mu ništa ne dodaju niti oduzimaju, jer to nije osobina istinskih učenjaka i mudžtehida. Kada učenjak uspostavlja sistem da've, neminovno je pod utjecajem društvenih okolnosti u kojima živi, a te su okolnosti uvjetovane političkim uređenjem, te općim i posebnim društvenim običajima.

*Najbolji način izlaganja islamske akide u savremenom dobu općenito, te u zapadnom kontekstu posebno*

Jedna od najvažnijih obaveza uspješnog daije jeste svestrano i temeljito upoznavanje s modernim devijacijama, te razumijevanje muslimanske stvarnosti, na polju teorije i prakse. Potom će se fokusirati na borbu protiv preovlađujućih devijacija svoga vremena.

Kad je riječ o sferi popravljanja postojećeg stanja, reformator će obratiti pažnju na ono polje u kojem prijeti najveća opasnost po islam od strane neznabožaca, te će nastojati da je istakne, da otkrije nedostatke, ponudi bolju alternativu te predoči islamski metod i njegove veličanstvene smjernice u tom polju.

Uloga akide na ovom polju neće se upotpuniti dok se ne pozove u jedinstvo praktičnih vjerskih zaduženja i osnovnih akaidskih spoznaja, izvršavanje Allahovih naredbi, klonjenje Njegovih zabrana, jačanje imana kod muslimana, njihovu vezu s akidom i napuštanje novotarija koje vode ka smutnji. Imam Buhari je, u tom smislu, naslovio jedno od poglavlja Knjige o nauci 'o onom ko pruža znanje jednim ljudima mimo drugih bojeći se da ga ne shvate pogrešno' gdje citira riječi Alije, r.a.: "Pričajte svijetu ono što shvaća! Zar želite da se obijedi Allah i Njegov Poslanik!"<sup>33</sup> Također, imam Muslim bilježi sljedeći hadis od Abdullaha b. Mesuda, r.a.: "Kad god ispričaš ljudima nešto što ne dopire do njihovih umova, to će biti iskušenje za neke od njih."<sup>34</sup>

### 1. Popravljanje muslimanskog stanja – nade i očekivanja

Islamski ummet svjedok je značajnih aktivnosti u sferi reforme preovlađujućih shvatanja, kako u području temelja vjere, tako i na polju manje važnih pitanja. Da bi se ovo ostvarilo, potrebni su sljedeći uvjeti:

- Opsežan studij Kur'ana i Sunneta
- Znanstveno proučavanje života ashaba, r.a., i pojašnjenje njihove metodologije
- Znanstveno proučavanje dijela poznatih učenjaka i njihovih zaključaka
- Čišćenje akaidskih djela od ljudskih, ograničenih mišljenja.

<sup>33</sup> Bilježi ga Buhari u Knjizi o nauci, u poglavlju o onom ko pruža znanje jednim ljudima mimo drugih bojeći se da ga ne shvate pogrešno.

<sup>34</sup> Bilježi ga Muslim, predgovor imama Muslima, poglavlje o tome da je zabranjeno prepričavati sve što se čuje.

## 2. Poziv u jedinstvo vjera

U posljednje vrijeme širi se negativna ideja o jedinstvu vjera, što nekada znači međusobno približavanje, a nekada vjersko bratstvo, a sve pod parolom jedinstva objavljenih knjiga. Ovo je dovelo do ideje da se u jednoj knjizi odštampaju Kur'an, Tevrat i Indžil.

Potom je ovaj poziv dobio svoj praktični epilog, te je, na poziv Pape, održana zajednička molitva u Italiji 1986. godine, što je ponovljeno u Japanu.

Budući da su ovo globalni pozivi upućeni od strane moćnih država koje kontrolišu medije, ponovo se javila potreba za odbacivanjem ideje približavanja vjera.

Allah kaže: *Allahu je prava vjera jedino islam.*<sup>35</sup> Ajet jasno ukazuje na to da je jedina ispravna vjera kod Uzvišenog Allaha upravo islam, a sve ostale vjere u osnovi su ljudski produkt, poput paganizma, ili se radi o iskrivljenim objavama, kao što su judaizam i kršćanstvo.

Islam, robovanje Jedinom Allahu, vjera je s kojom je Gospodar poslao sve poslanike, a.s., kao što On kaže: *Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: "Nema boga osim Mene, zato se Meni klanjajte!"*<sup>36</sup> Tako je poslao i pečata svih poslanika da Mu bude pokoran i da odbaci obožavanje nekog drugog mimo Njega. Allah poručuje: *Reci: "Meni je zabranjeno, o tome su mi došli jasni dokazi od Gospodara moga, da se klanjam onima kojima se, pored Allaha, klanjate, a naredeno mi je da se pokoravam Gospodaru svjetova."*<sup>37</sup>

Uzvišeni Allah osudio je kršćane zbog toga što obožavaju Mesiha, a.s., pa kaže: *Nezamislivo je da čovjek kome Allah da Knjigu i znanje i vjеровjesništvo – poslije rekne ljudima: "Klanjajte se meni, a ne Allahu!" – nego: "Budite Božiji ljudi jer vi Knjigu znate i nju proučavate!"*<sup>38</sup>

Također, Gospodar poručuje: *Ti ćeš, sigurno, naći da su vjernicima najljući neprijatelji jevreji i mnogobošci; i svakako ćeš naći da su vjernicima*

---

<sup>35</sup> Alu Imran, 19.

<sup>36</sup> El-Enbija, 25.

<sup>37</sup> Gafir, 66.

<sup>38</sup> Alu Imran, 79.

*najbliži prijatelji oni koji govore: "Mi smo kršćani", zato što među njima ima svećenika i monaha i što se oni ne ohole.*<sup>39</sup>

### 3. Islam je vjera svih poslanika

Svi su poslanici pozivali u osnove vjere, a to je poslušnost Allahu kroz pokornost i robovanje. Allahov Poslanik, s.a.v.s, negirao je kršćanstvo istinskim sljedbenicima Isaa, a.s., nazvavši ih muslimanima. Pošto je objavljen ajet: *Zato što među njima ima svećenika i monaha i što se oni ne ohole.*<sup>40</sup>

Poslanik, s.a.v.s., je rekao Selmanu: "Oni s kojima si bio, uključujući i tvog prijatelja, nisu bili kršćani, već muslimani." To je i sam Selman potvrdio, rekavši: "Tako mi Onoga koji te poslao s istinom, moj mi je prijatelj naredio da te slijedim, pa sam mu kazao: 'Čak i ako od mene bude tražio da napustim tvoju vjeru?' Odgovorio je: 'Da, ostavi je, jer je istina u onome što će on tražiti od tebe!'"

Kaže šejhul-islam Ibn Tejmije: "Riječ islam obuhvata predanost i sigurnost, tj. iskrenost. Poznato je da su poslanici poslani s islamom u općem značenju riječi, a zna se da je Allahov prijatelj Ibrahim bio predvodnik istinskih muslimana."

### 4. Jedna vjera i više zakona

Vjerovjesnici su pozivali u istu vjeru, kao što Uzvišeni kaže: *On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau: "Pravu vjeru isповijedajte i u tome se ne podvajajte!" Teško je onima koji Allahu druge ravnim smatraju da se tvome pozivu odazovu. Allah odabire za Svoju vjeru onoga koga On hoće i upućuje u nju onoga ko Mu se iskreno obrati.*<sup>41</sup>

Allah je Uzvišeni zapovijedio vjerovjesnicima da uspostave vjeru, a zabranio im frakcionaštvo. Ta vjera je robovanje isključivo Allahu. Što se tiče zakona, oni su se razlikovali shodno potrebama određenog naroda, kao što Allah kaže: *Svima vama smo zakon i pravac propisali.*<sup>42</sup>

<sup>39</sup> El-Maida, 82.

<sup>40</sup> El-Maida, 82.

<sup>41</sup> Eš-Šura, 13.

<sup>42</sup> El-Maida, 48.

U tom kontekstu Allahov Poslanik, s.a.v.s., izjavio je: "Svi su vjerovjesnici braća; majke su im različite, a vjera jedna!"<sup>43</sup>

### 5. Općenitost posljednje poruke

Svaki vjerovjesnik poslan je svom narodu, pa su vjerovjesnici upućivali svoje narode na pravi put. Pošto je, nakon Isaa, a.s., prestala dolaziti objava s neba, neznanje se raširilo, te je čovječanstvu bio potreban neko ko će ga izvesti na svjetlo. Taj neko bio je Muhammed, s.a.v.s, kojeg je Allah poslao svim ljudima kako bi upotpunio tu građevinu. O tome Kur'an govori: *Muhammed nije roditelj nijednom od vaših ljudi, nego je Allahov poslanik i posljednji vjerovjesnik.*<sup>44</sup>

Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s: "Moj primjer i primjer drugih vjerovjesnika je poput čovjeka koji je sagradio kuću, završio je i dotjerao, osim mjesta još za jednu ciglu. Ljudi su ulazili u nju, divili se i govorili: 'Da je samo još cigla postavljena.' Pa, ja sam ta cigla, ja sam pečat vjerovjesnika."<sup>45</sup>

### 6. Ideja približavanja nebeskih religija

Ova je ideja ništavna jer su sve nebeske religije zaključene s islamom, koji je istina, a pokušaj približavanja istine i laži zabranjen je u svakom slučaju.

Vjerovjesniku, s.a.v.s., naređeno je da pozove sljedbenike Knjige u monoteizam, što potvrđuju kur'anske riječi: *Reci: "O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko jedne riječi i nama i vama zajedničke: da se nikome osim Allahu ne klanjamo, da nikoga Njemu ravnim ne smatramo i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne držimo! Pa ako oni ne pristanu, vi recite: 'Budite svjedoci da smo mi muslimani!'"*<sup>46</sup>

### 7. Odnos Vjerovjesnika, s.a.v.s., spram sljedbenika Knjige

Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., doselio u Medinu, tamo je zatekao snažna židovska plemena, koja su bila veoma utjecajna. Ipak, on s njima

<sup>43</sup> Bilježi ga Hakim u Mustedreku, poglavlje o prijašnjim vjerovjesnicima i poslanicima.

<sup>44</sup> El-Ahzab, 40.

<sup>45</sup> Blježi ga Buhari u Knjizi o vrlinama, poglavlje o Pečatu vjerovjesnika, s.a.v.s.

<sup>46</sup> Alu Imran, 64.

nije održavao skupove ujedinjavanja vjera, već ih je pozvao u islam, te ih podsjetio na obećanje koje su dali, obećanje da će povjerovati u njega, u njegove osobine i osobine njegovih ashaba, a što je sve spomenuto u Tevratu. Također, kada su mu došli kršćani iz Nedžrana, i njih je pozvao u islam, pa dvojica njihovih učenjaka rekoše: “Mi smo prihvatili islam prije tebe!” On im odgovori: “Lažete! Vas u tome sprečava tvrdnja da Allah ima dijete, obožavanje krsta i jedenje svinjetine.”

### 8. Savršenstvo posljednje poruke

Porukom Muhammeda, s.a.v.s., Uzvišeni je Allah usavršio vjeru za sve ljude, kao što kaže: *Sada sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera.*<sup>47</sup>

Stoga, ko god, nakon toga, bude tvrdio da čovječanstvo ima potrebu za novom uputom, taj je zalutao ili je pokvareni strastvenik koji želi rušiti islam. Uzvišeni Gospodar ne šalje poslanika nekom narodu dok taj narod ne bude imao potrebu za uputom, a ukoliko razmislimo o ovoj vjeri, shvatit ćemo kako je ona još uvijek izvor svjetla i upute. Allah se obavezao da će čuvati islam i brinuti se o njemu, što potvrđuju Njegove riječi: *Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti!*<sup>48</sup>

S islamom se nije desilo ono što se desilo s Tevratom i Indžilom, tj. iskrivljanje i falsifikacija. Vjerovjesnik, s.a.v.s., potvrdio je da će ovaj ummet uvijek predstavljati istinu i boriti se za nju, rekavši: “U mom će ummetu uvijek biti jedna grupa koja će postupati po Allahovim odredbama, neće im naškoditi onaj ko ih napusti, niti onaj ko se s njima ne slaže. Ostat će takvi sve dok ne dođe Allahova odredba.”<sup>49</sup>

Naša svijest o ispravnosti ove vjere dovoljan nam je podstrek za ulaganje truda u njenom širenju. Zaista, imamo ogromnu potrebu da pozovemo ljude u islam, kako bi i oni, prihvatanjem islama, osjetili ugled i ponos. Islam je jedina vjera koja se u potpunosti može pripisati Uzvišenom Stvoritelju, pa stoga vidimo kako joj ljudi hrle, štite je i pozivaju u nju.

<sup>47</sup> El-Maida, 3.

<sup>48</sup> El-Hidžr, 9.

<sup>49</sup> Bilježi ga Buhari u Knjizi o vrlinama, poglavlje o upitu mušrika da im Vjerovjesnik, s.a.v.s., pokaže neki znak, pa im je pokazao rukom prema Mjesecu koji se raspolovio, zatim opet sastavio.